

Кокоша Антоніна

магістрант факультету соціальної та психологічної освіти

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи – *Коляда Н.М.*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проблема світоглядного становлення майбутніх фахівців є важливою проблемою закладу вищої освіти. Саме світогляд забезпечує професійне й особистісне зростання людини, дає їй змогу самовизначитися у світі. Пошуком шляхів ефективного формування світоглядних систем особистостей, основними характеристиками яких є самореалізація, взаємність, толерантність, соціальна відповідність, і стурбоване сучасне суспільство, зокрема вища школа.

У теперішній час перед освітою стоїть конкретне завдання: забезпечити майбутнього спеціаліста базовою інформацією, прищепити навички використовувати її для самостійного вирішення практичних питань і сформувати розуміння необхідності самостійного отримання нової професійної інформації у майбутній діяльності. Цьому має сприяти створення належних умов у вищих навчальних закладах для всебічного розвитку студентів, вдосконалення професійних навичок, самостійного наукового пізнання і формування наукового світогляду.

Науковий світогляд – цілісна система наукових, філософських, політичних, моральних, правових, естетичних понять, поглядів, переконань і почуттів, які визначають ставлення людини до навколишньої дійсності й до себе. Основу його становлять погляди і переконання, що сформувалися на базі знань про природу та суспільство і стали внутрішньою позицією особистості [2].

Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблема формування наукового світогляду студентів у вищій школі не є новою. Сьогодні існує багато наукових джерел, у яких розкрито і проаналізовано різні теоретичні та методологічні аспекти цього складного і багатоаспектного питання. Серед них дослідження філософів (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Шинкарук та ін.), педагогів (Ш. Амонашвілі, А. Дістервег, Е. Монозон, Н. Ничкало, К. Ушинський та ін.), психологів (Л. Божович, Л. Виготський, В. Давидов, Н. Менчинська, С. Рубінштейн та ін.).

Незважаючи на велику кількість праць по вивченню світогляду, сьогодні світоглядна проблематика залишається вельми актуальною. Це пов'язано з тим, що світ, що швидко змінюється потребує не просто шаблонного уявлення про світ, але сформованого на рівні світогляду механізмів адаптації людини до світу. Ми вважаємо, що формування наукового світогляду студента, як першооснова, має здійснюватися починаючи зі школи в ході навчально-виховного процесу.

Світогляд є науковим тоді, коли опирається на фундамент наукових знань, на висновки з багатовікового розвитку наук про природу і суспільство. Наукові знання перетворюються в складову частину світогляду лише тоді, коли підлягають філософському осмисленню; відповідають інтересам особистості, оцінюються нею з точки зору реалізації її інтересів; підтверджуються життєвим досвідом; перетворюються в систему внутрішніх переконань і принципів особистого життя і діяльності [5].

Сьогодні у свідомості студентів відбувається зіткнення різноманітних ідей, поглядів, принципів. Але якщо впорядкування цього хаотичного руху думок, тобто формування світоглядних засад особистості ще вважається справою вищої школи, то потрібно створювати потужне інноваційно-інформаційне поле, здатне впливати на цей процес, але впливати нетрадиційно, без тиску, толерантно, враховуючи особливості тих «ідолів», що в минулому значною мірою визначали характер і зміст світоглядних орієнтирів. В умовах непростой соціокультурної та економічної ситуації в нашому суспільстві

здатність вирішувати різного роду світоглядні питання фахівцями соціальної сфери залежить від вміння мислити системно, діалектично, не втрачати цілого за частковим, бачити завжди клієнта з усіх боків, а не симптоми чи окремі ознаки його занедужання і втрати опори в сім'ї, на роботі, в побуті, у суспільстві [4, с. 54].

Формування наукового світогляду студентів не може відбуватися поза пізнанням теоретико-методологічних основ науково-дослідницької діяльності. Аналіз науково-методичної літератури та результати власних досліджень засвідчують, що найбільш складним для засвоєння студентами є зміст загальних підходів до науково-дослідницької діяльності. У загальному вигляді процес формування наукового світогляду студента можна визначити у такій схемі: знання – розуміння – переконання – діяльність.

Формування наукового світогляду майбутніх фахівців соціальної сфери є важливою складовою професійної підготовки, оскільки чинить потенційний вплив на суспільство. Поєднання глибокої ідейної переконаності з високим професіоналізмом, уміння реалізувати світоглядний потенціал свого предмету й організувати різноманітну діяльність для вияву студентами своїх світоглядних позицій є важливою умовою формування їх наукового світогляду [2].

Джерелами впевненості соціального працівника у професійній роботі є його знання та досвід, поінформованість, узаконені повноваження, статус і репутація, харизматичні дані, особиста привабливість та інші риси. Вони набуваються у процесі навчання, самовиховання, життєвої практики. Фундаментальне значення мають знання і досвід, на них ґрунтується вміння впливати на інших людей. Багато важать, зокрема, здібності, навички інтерв'ювання, тактовного надання підтримки, встановлення зворотного зв'язку, послідовність і наполегливість, терпеливість і витримка, самоконтроль, щира зацікавленість, спрямовані на досягнення перемін у поведінці та стосунках між соціальним працівником і клієнтом.

Знання потрібні для забезпечення диференційованого підходу до людей, вивчення і розуміння інтересів і потреб особи на різних етапах життєвого

шляху, кризових станів, наслідків фізичних і психічних розладів. Така спеціалізація вимагає знань відповідних теорій і концепцій, опори на емпіричні дослідження, вміння проаналізувати конкретну ситуацію, розробити програму дій, вибрати ефективні методи, врахувати існуючі закони і т.д. Лише при оволодінні такими знаннями, вміннями та навичками значно розширюється кругозір, чи, навіть, збільшується простір існування особи.

З метою формування наукового світогляду майбутніх фахівців соціальної сфери доцільно активно залучати студентів до науково-дослідної роботи, культурного життя студентської спільноти, а також використовувати методи переконання, особистого прикладу й прикладу видатних особистостей, екскурсій.

Для майбутнього соціального працівника – дослідника соціальної сфери, необхідне розуміння того, що методологічна функція невіддільна від його практичної діяльності, оскільки пов'язана з виробленням системи способів і прийомів вивчення соціальної сфери, а також її перетворення. Зокрема, метод діалектики є основним науковим методом дослідницької роботи. Він розглядає соціальні явища, їх властивості та взаємозв'язки, а також всі форми їх відображення в свідомості людини (як суб'єкта, так і об'єкта соціальної роботи) у взаємозв'язку і розвитку, забезпечуючи пізнання соціального світу і відбиваючи діалектичний характер соціальних проблем. Наукове вивчення соціальної дійсності з діалектичних позицій може здійснюватися тільки в єдності практичного, пізнавального і ціннісного ставлення людини до навколишнього світу [3, с. 145–148].

Сформовані на основі повсякденного практичного досвіду уявлення людей про світ, сенс життя, добро і зло, справедливість, щастя та ін. у значній мірі визначають їхню соціальну орієнтацію і програму дій. Тому в рамках формування готовності студентів до науково-дослідницької роботи важливо, щоб вони навчилися розділяти науковий і життєво-практичний (буденний) світогляд. Соціальний працівник, який приймає рішення з позиції буденного світогляду, часто не вбачає в реальній ситуації соціальної проблеми або виходу

з неї. Тому, підбираючи методи і засоби діяльності, він ставиться до цієї проблеми як до приватної справи конкретної особи чи її сім'ї. Безумовно, такий підхід не може бути прийнятним для професіонала.

Відповідно до сучасних вимог ринку праці, науково-дослідна робота має стати механізмом розвитку та реалізації творчого потенціалу студентів закладу вищої освіти, набуття майбутніми спеціалістами необхідних фахових компетентностей, адже вона орієнтує їх на розвиток професійної майстерності, забезпечує умови для поглиблення мотивації навчальної діяльності у студентів та розвиток їх зацікавленості й відповідальності за результати навчання.

Важливим етапом розвитку творчих здібностей студентів є залучення їх до участі в науково-практичних конференціях [1]. Мета проведення конференції – закріпити, систематизувати, проаналізувати, поглибити теоретичні та практичні знання й навички студентів, а також розвивати комунікативні здібності особистості, а саме навчитися обирати оптимальний стиль спілкування в різноманітних ситуаціях професійної діяльності, вміти захищати свою точку зору, володіти способами вербального і невербального спілкування.

Науково-дослідна робота повинна бути спрямована на формування в майбутніх спеціалістів фахових компетентностей, глибокого творчого мислення, прагнення до накопичування та поглиблення професійних знань, вміння аналізувати й застосовувати на практиці наукову інформацію.

Таким чином, ефективне поєднання навчально-виховний процесу з позааудиторною науковою діяльністю студентів стимулює формування наукового світогляду, а формування світогляду, в свою чергу, підвищує ефективність навчального процесу. Формуючи світогляд майбутнього спеціаліста, ми формуємо його шлях у вибраній професії, засоби і методи її освоєння і функціонування в ній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белых А. Единство задач мировоззренческого развития и профессиональной подготовки молодого специалиста / А. Белых // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2012. – № 5 (52). – С. 44–54.
2. Лук'янець В. Фундаментальна наука і науковий світогляд у перспективі ХХІ сторіччя / В. Лук'янець // Філософська думка. – 2006. – № 3. – С. 3–25
3. Научные основы современного мировоззрения. Валеологический аспект: учебно-метод. пособ. / Под ред. М. Гончаренко. – Х.: ХНУ им. В. Н. Каразина, 2011. – 231 с.
4. Ніколаєнко С. Наукові дослідження в університетах – визначальний чинник зростання якості освіти / С. Ніколаєнко – К. : Прокбізнес, 2007. – 176 с.
5. Онищенко І. Науково-дослідна робота як чинник формування фахових компетентностей майбутнього спеціаліста / І. Онищенко, Т. Махія. Режим доступу: <http://mp2.uomo.edu.ua/wp-content/uploads/2012/04/.pdf>.